

Hajnal István Kör
Társadalomtörténeti
Egyesület

Hungarian Society
for
Social History

H Í R L E V É L — NEWSLETTER

Budapest - Szombathely

2001/1. szám

A GYERMEK A TÖRTÉNELEMBEN

A Hajnal István Kör 2001. évi konferenciáját augusztus 24-25-én tartja, Gyulán.

Philippe Aries munkái óta, aki elsőként fogalmazta meg a kérdést, hogy vajon a történelem során mikortól tekintenek a gyermekkorra önálló élettörténeti korszaként, a gyermekkor története vitathatatlanul történeti témává vált. Aries tézisé, miszerint viszonylag késői koraújkori fejleményről lehet szó, ugyan sokan vitatták, mégis a különböző korok változó gyermekfelfogása új megvilágításba került a történeti folyóiratok, könyvek lapjain. Nemcsak a multidiszciplináris *Annales* és köre tett sokat a téma népszerűsítéséért, hanem azt mondhatjuk, hogy a különböző tudományágak is profil-átalakításba kezdtek, hogy megújult eszköztárral kapcsolódhassanak be a gyermekkor történeti feldolgozásába. Az addig elsősorban kvantitatív elemzésekkel kísérletező történeti demográfiában például ettől elválaszthatatlanul alakult ki az ún. "sentiment approach", amely a szülő-gyermek viszony kvalitatív elemzését állította a középpontba. A történeti

pszichológia is kénytelen volt szembenézni az "örök gyermek" nagyon is prezentista felfogásának tarthatatlanságával. A neveléstörténet is kilépett korábbi zártságából, és mindinkább a társadalom- és művelődéstörténeti összefüggések feltárása felé fordult. S a történetírás sem maradhatott ki a változás folyamatából, akár a mindennapi élet történeteként, akár a mentalitástörténet egyik sajátos területeként, akár a személyes források révén kirajzolódó kultúrhistoria részeként közelítették meg a témát - forrásadottságotól függően.

A gyermekkor történetének egyes irányzatai hozzánk is eljutottak, Aries munkája például viszonylag korán megjelent magyarul (Gyermek, család, halál, Bp. 1977). Mégis az érdemi recepcióra csak legújabbban került sor, amikor neveléstörténeti szöveggyűjtemény alakjában (A gyermekkor története. Bp. 1998. Szerk. Vajda Zsuzsanna és Pukánszky Béla) más megközelítések reprezentánsait is lefordították, illetve tematikus történelmi tanulmánykötetben (Gyermek a kora újkori Magyarországon. Szerk. Péter Katalin. Bp. 1996) az idevágó hazai kutatások seregszemléjére is sor került.

A Hajnal István Kör konferenciáján négy szekciót tervezünk:

1. A gyermek a történeti demográfiában
2. Gyermek a családban
3. A gyermek az iskolában, avagy az oktatás társadalomtörténete
4. Gyermekkor az emlékezetben.

A szekciók vezetésére az előzetes megbeszélések során Faragó Tamást, Péter Katalint, Karády Viktort kértük fel, illetve az utolsó szekció esetében arra Kövér György vállalkozott.

Azt szeretnénk, ha az egyes szekciókban nemcsak a gyermekhalandóságról vagy a gyermekvállalással kapcsolatos történeti változásokról esnék szó, hanem például a gyermekáldást elősegítő rítusokról vagy az attól óvó hiedelmekről is, a szülő-gyermek viszony nemcsak családon belüli hatalmi és nevelési problémaként kerülné terítékre, hanem érzelmi mozzanatként is, s a törvénytelen születésűek, árvák helyzetéről sem feledkeznénk meg. Üdvös lenne, ha az iskolai oktatás története mellett szó esne a diákok rekrutációjáról, pályaválasztásáról, sőt a család és az iskola konfliktusáról is, s végül, de nem utolsó sorban a visszaemlékezésekből és életútinterjúkból nem csak - mondjuk - az első emlékekre, a sehol másutt meg nem ragadható személyes vagy tárgyi élményekre figyelni, hanem az emlékezés felépítésére, történetté szervezésének kulcsponjtaira is.

A előzetes jelentkezéseket a tervezett előadás munkacímével, 1 oldalas rezümé kíséretében 2001. június 8-ig kérjük

elküldeni Erdész Ádám címére, (Békés Megyei Levéltár, 5701 Gyula, Petőfi tér. 2. Pf. 17.)

★ ★ ★

MŰHELY

PhD KÉPZÉS

A Gazdaság- és Társadalomtörténeti Doktori Program az ELTE BTK Történettudományi Doktoriskola keretében hat féléves képzést nyújt. A program a korábbiakban a társadalomtörténeten belül elsősorban várostörténeti specializáltságú volt, bár sosem szűkült erre a területre a profil. Az eddigi irányultságot megtartva, a továbbiakban elsősorban a gazdaság- és társadalomtörténeti kínálat bővítésével, az alternativitás lehetőségének biztosításával kívánjuk a programot a jelentkezők számára vonzóbbá és a felvettek számára hasznosíthatóbbá tenni. Az alábbiakban közöljük a program tanegységlistáját, melyet a jelenleg folyó újraakkreditáláshoz állítottunk össze.

1. félév

A történetírás és a társadalomtudományok
A tér társadalomtörténete

Más doktori programokból választható tanegység

2. félév

Társadalomtörténeti/historiográfiai stílusgyakorlatok

Történeti antropológia és mikrotörténet

Szabadon választható tanegység

Tutoriális foglalkozás (A tudományos publikáció műfaji problémái)

3. félév

A magyar társadalom a 19. században:
források és értelmezések

*A magyar várostörténet forrásai

*A mindennapi élet kultúrtörténete
(Alltagsgeschichte)

*Összehasonlító vállalat-történet

*Fogalomtörténet és társadalomtörténet

4. félév

A magyar társadalom a 20. század első felében

*Európai várostörténet-írás

*Orális történelem (Oral history)

*A magyar gazdaságtörténet módszertani alapkérdései (19-20. sz.)

*A 20. század összehasonlító társadalomtörténete

Tutoriális foglalkozás (Konzultáció és műhelyszeminárium)

5. félév

Tutoriális foglalkozás (Konzultáció és műhelyszeminárium)

6. félév

Disszertációs szakszeminárium

*A csillaggal jelölt kurzusok a hallgatók témaválasztásától függően indulnak. Közülük 4 (félévente 2) választandó.

A részletes tájékoztatásért forduljanak a program vezetőjéhez, Kövér Györgyhez az ELTE BTK Gazdaság- és Társadalomtörténeti Tanszékén (1088 Budapest, Múzeum krt. 6-8.)

★

MISKOLCI TÁRSADALOMTÖRTÉNETI MŰHELYVITÁK

A Miskolci Egyetem Újkori Magyar Történeti Tanszéke 2001 őszétől egy új vitafórumot indít. A műhely neve:

Miskolci Társadalomtörténeti Műhelyviták.

Az MTM-nek az a célja, hogy a tanszék kutatási és oktatási tevékenysége minél inkább kapcsolódjon más szakmai intézményekhez és műhelyekhez, azoknak is lehetőleg különböző generációjú és véleményű személyeihez. Ezt a kapcsolatot kölcsönösnek feltételezve, olyan vitákat érdemes szervezni, amelyek *tematikus* és *problémacentrikus* voltak miatt lehetőséget nyújthatnak mindannyiunk fejlődéséhez.

További cél, hogy egy-egy téma tézisszerű *írásos és szóbeli* megvitatásával minél inkább összekössük a *kutatást és az oktatást*. A viták szövegét *40-50 oldalas füzetekben* is meg akarjuk jelentetni, évente két alkalommal. A füzet első fele tartalmazná a *vitaindító(ka)t*, míg a második felében a *hozzászólások* kapnának helyet.

A tervezett program:

Tóth Zoltán: Iskola és mobilitás - 2001. október

Fazekas Csaba: Egyházpolitika és társadalmi kérdések - 2001. november.

Csiki Tamás: Az uradalmak társadalmi átalakulása - 2002

Tóth Árpád: Civil társadalmi fejlődés - 2002

Ö. Kovács József: A munkásság társadalomtörténeti vizsgálata - 2002

További információ a Tanszéktől kapható (3515 Miskolc - Egyetemváros).

Ö. KOVÁCS JÓZSEF

★

KORALL

Május közepén jelenik meg a *Korall* című társadalomtörténeti folyóirat 3–4. száma. Tájékoztatásul közöljük a 2001. Tavasz–Nyár összevont szám tartalomjegyzékét.

Emlékezés Dányi Dezsőre

Interjú Dányi Dezsővel

Iskola: intézmény - esély - érvényesülés

Sasfi Csaba: Négy nemesifjú kiművelése a reformkorban

Keszei András: A rendi társadalom és az oktatás a 19. század első felében Pesten

Tóth Árpád: A középiskoláztatás stratégiái. A pozsonyi középiskolák társadalomtörténete a 19. század első felében

Benda Gyula: Keszthelyi középiskolások mobilitása a reformkorban

Lengvári István: A pécsi ciszterci főgimnázium tanulói (1851–1914)

Karády Viktor: Magyar kultúrfölény vagy iskolázási deficit? Újabb adatok a honi középiskolások nemzetiségi összetételéről a dualista korban (1882–1915)

Kövér György: Keresztutak a gazdasági elitbe

Müller Ildikó: A Budapesti Tudományegyetem nőhallgatóságának társadalmi összetétele (1896–1914)

Kovács I. Gábor: A tudáselit középiskolái. A két világháború közötti tudáselit középszintű iskoláztatása

Keller Márkus: Két elit-középiskola a Horthy-korban

Gyáni Gábor: Érvek a kettős struktúra elmélete ellen

Német történészek Bourdieu-ről

Sven Reinhardt: Bourdieu történészeknek? Kulturszociológiai ajánlat a társadalomtörténet számára

Hans-Ulrich Wehler: Pierre Bourdieu. Az életmű magva

Takács Károly: Árpád-kori csatorna-rendszerek kutatása a Rábaközben és a Kárpát-medence egyéb területein II. rész

Fórum

Andrásfalvy Bertalan és Takács Károly levélváltása

Körkép

Bemutakozik a Francia–Magyar Társadalomtudományi Központ – interjú Sonkoly Gáborral

Brandt Juliane: Beszámoló „A vallás nacionalizálása, a nemzet szakralizálása a 19. és a 20. században Középkelet-, Délkelet- és Kelet-Európában” című konferenciáról

Brandt Juliane: A németországi Délkelet-Európa-kutatás helyzete. Beszámoló a Südosteuropagesellschaft 2001. február 23–24-i üléséről.

Recenziók

A KORALL megrendelhető írásban: korall@mailbox.hu e-mail címen, illetve Korall Szerkesztősége – Új Mandátum Lap- és Könyvkiadó címén 1134 Budapest, Kassák Lajos u. 9. I./1.

KLEMENT JUDIT

A Hajnal István Kör — Társadalomtörténeti Egyesület Hírlevele.
Felelős kiadó: A Hajnal István Kör elnöke. Időszaki kiadvány, hírlapárusi forgalomba
nem kerül. Idézése esetén kérjük az idézet forrását föltüntetni.
Newsletter of the Hungarian Society for Social History. Not for sale. If cited, please
mention the source of citation.

|